



Studielinjen

- om studenters inkludering i socialförsäkringarna

Omslag: Studielinjen är en kampanj för att uppmärksamma studenters bristande inkludering i de traditionella trygghets-systemen. I Sverige 2011 står en sjuk student utan försörjning under sommaren. En student som blir förälder kan ha så lite som 4 000 kr efter skatt i föräldrapenning. En student som blir arbetslös efter examen får leva på sparpengar, familj eller ekonomiskt bistånd. Det vill Saco Studentråd ändra på. Sveriges studenter förtjänar en tryggare tillvaro.

Illustratör: *Ylva Modéer*

Studielinjen

- om studenters inkludering i
socialförsäkringarna

Studielinjen

- om studenters inkludering i socialförsäkringarna

Saco Studentråd

Foto sid 8, fotograf *Hanna Wallin*

Foto sid 10, fotograf *Carolina Hawranek*

Foto sid 12, fotograf *Peter Rosén*

Foto sid 16, fotograf *Carolina Hawranek*

Foto sid 20, fotograf *Peter Rosén*

Foto sid 26, fotograf *Hanna Viktoria Mörck*

Citera gärna ur rapporten, men ange källa

© Saco Studentråd

Grafisk form C-Convert

Papper Lessebo Naturvit

Tryckeri M.E. Produkter

Upplaga 750 ex

ISBN 978 91 87146 73-2

www.studielinjen.se

www.saco.se/student

Förord

De flesta människor blir näst intill chockade när de inser hur otrygga studenter är vid sjukdom, arbetslöshet och föräldraskap. Inkludering i socialförsäkringarna är för de flesta en självklarhet idag. Det är därför svårt att tro att en så stor grupp som studenter har en så bristfällig inkludering i skyddsnäten. Men sjukskrivning under sommaren innebär att studenten står utan någon som helst inkomst. En student som blir förälder förväntas klara sig på 4 000 kronor efter skatt. En student som blir arbetslös efter examen får leva på sparade pengar, släktingar eller ekonomiskt bistånd. När allt fler väljer att studera vidare krävs det socialförsäkringar som fungerar även för studenter.

Saco Studentråd har sedan 1997 gett ut rapporten *Utbildning straffbart?* tillsammans med Stockholms universitets studentkår, Umeå studentkår och Uppsala studentkår. Vi har i varje utgåva påpekat den otrygga vardagen för studenter och hur de krångliga reglerna försvårar för studenter som behöver använda sig av trygghetssystemen. Regelverket har överlevt minst två studiesociala utredningar och upprepade försök till förändring från studentorganisationers håll. 2010 tillsattes en parlamentarisk socialförsäkringsutredning.

Kanske är tiden äntligen kommen för studenters tillgång till socialförsäkringarna.

Saco Studentråd vill med den här skriften, som bygger på den senaste utgåvan av *Utbildning straffbart?*, än en gång visa på vikten av att studenter inkluderas i socialförsäkringarna. Precis som de som arbetar omfattas av arbetslinjen anser vi att studenter ska omfattas av en studielinje. Enkla och heltäckande regler ger studenter en tryggare studietid och förutsättningar för fler att ta en examen.

Lisa Gemmel
Ordförande
Saco Studentråd

Innehåll

Förord	5
Studielinjen	9
Vem är studenten?	13
Studenten och funktionsnedsättningar	14
Arbetslöshetsförsäkring	17
Sjukförsäkring	21
Föräldraförsäkringen	27



Studielinjen

38%
män

62%
kvinnor

Arbetslinjen är en befast princip inom den svenska arbetsmarknads- och socialförsäkringspolitiken. Personer som har möjlighet att arbeta ska också göra det. Att inkomstbortfall vid sjukdom och arbetslöshet ska ersättas via socialförsäkringar är ett fundament i den svenska samhällsmodellen, liksom att det ska finnas en tydlig väg tillbaka till arbete.

En väsentlig del av den arbetsföra befolkningen mellan 19 och 29 år befinner sig inte på arbetsmarknaden, utan i hel- eller deltidstudier. Så som de svenska socialförsäkringarna är uppbyggda står dessa i princip helt utanför socialförsäkringssystemen. I de fall studenter omfattas är reglerna en snårskog och det är enklare att göra fel än att göra rätt.

Studenter måste även de omfattas av trygghetssystem som är heltäckande och överskådliga. De måste få hjälp att återgå i studier efter sjukdom genom ordentlig rehabilitering, en föräldrapenning som går att leva på samt stöd efter examen för att komma ut i rätt arbete så snabbt som möjligt. Det behövs ett samlat grepp kring studenters inkludering i socialförsäkringarna. Det behövs en studielinje.



Saco Studentråd presenterar här de största problemen för studenter i socialförsäkringssystemen, och förslag på hur det kan bli bättre. Sammanfattningsvis anser Saco Studentråd att studenter bör inkluderas i de befintliga systemen, men med en studentanpassad väg in i försäkringarna. Det skulle förenkla och göra det tydligare för studenten, men även för de som handlägger ärenden. Att inkludera studenter i samma system som resten av befolkningen innebär även att studenter hänger med när det görs förändringar i socialförsäkringssystemen.

Följande punkter anser Saco Studentråd vara mest angelägna för att ge studenter en trygg studietid:

- En nyexaminerad student ska ha rätt till en omställningsförsäkring vid arbetslöshet.
- Studier ska vara sjukpenninggrundande, inte studiemedlet.
- Studenter ska kunna bli sjukskrivna på deltid.
- Studenthälsan ska ha en större del i sjukskrivna studenters återgång i studier.
- Studenter som blir föräldrar ska få en föräldrapenning som motsvarar minst 90 procent av studiemedlet.

Med en tydlig studielinje kan studenter få den trygghet de förtjänar.

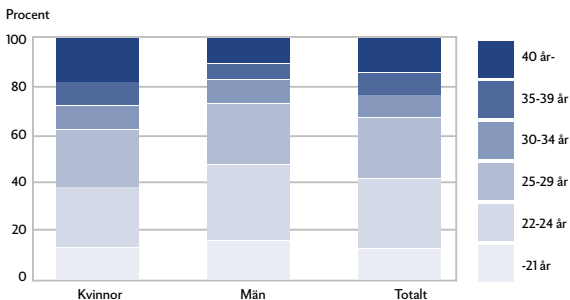


Vem är studenten?

20%

Bilden av den typiske studenten som en 22årig man med medelklassbakgrund och svenska föräldrar stämde kanske år 1970. Idag ser det helt annorlunda ut. Vårterminen 2009 var ca 40 procent av studenterna 24 år eller yngre. Det innebär att cirka 60 procent av studenterna var 25 år eller äldre. 62 procent av de studerande var kvinnor (Höskoleverket 2010). Studenter med högutbildade föräldrar är visserligen överrepresenterade på högskolan i förhållande till befolkningen i stort, men utgör en minoritet: cirka en tredjedel av studenter under 35 år kom från familjer där åtminstone en förälder var högskoleutbildad (Höskoleverket 2009). Andelen studenter med utländsk bakgrund motsvarar i stort andelen av den totala befolkningen med utländsk bakgrund, som år 2007 var cirka 17 procent. Dessutom har omkring en femtedel av alla studenter barn som är under 18 år.

Problemet med socialförsäkringssystemen idag, är att de fortfarande tycks vara konstruerade efter hur studentpopulationen såg ut 1970 då det fanns färre studenter som alla kom från en liknande bakgrund. Önskan om en bredad rekrytering och den allt större åldersspridningen i studentgruppen kräver ett modernt synsätt på studenters inkludering i socialförsäkringarna.

Tabell 1: Åldersfördelning bland studenterna vårterminen 2009

Källa: Högskolverkets årsrapport 2010

Studenten och funktionsnedsättningar

Under läsåret 2009 erhöll närmare 6 000 studenter, inklusive forskarstudenter, särskilt pedagogiskt stöd. Mellan 2008 och 2009 ökade andelen som erhöll pedagogiskt stöd med 22 procent. Motsvarande ökning mellan 2007 och 2008 var 14 procent.

Viktigt att komma ihåg är att alla studenter har olika förutsättningar och behov. En student kanske enbart upplever sin funktionsnedsättning i samband med undervisningen, medan en annan student behöver stöd kopplat till sin funktionsnedsättning större delen av dygnet.

Av dem som erhöll pedagogiskt stöd var 60 procent studenter med dyslexi. Ytterligare en stor andel studenter som fick stöd var studenter med kognitiva svårigheter eller andra funktionsnedsättningar.



0 kr

Arbetslöshets- försäkring

Idag finns bara ett sätt att kvalificera sig för a-kassan, det så kallade arbetsvillkoret, då studerandevillkoret togs bort 1 januari 2007. För att uppfylla arbetsvillkoret ska en person under de senaste tolv månaderna före arbetslösheten ha arbetat minst 80 timmar i månaden i minst sex månader, alternativt ha arbetat minst 480 timmar fördelade över sex på varandra följande månader. Ingen av de sex månaderna får innehålla färre än 50 arbetade timmar. Om studenter uppfyller arbetsvillkoret innan studierna påbörjas kan studietiden i vissa fall räknas bort, vilket kallas att studierna blir överhoppningsbar tid. Den överhoppningsbara tiden är fem år.

Enligt reglerna ska studierna vara helt avslutade för att en person ska ha rätt till arbetslöshetsersättning vid arbetslöshet. Ersättning lämnas inte vid studieuppehåll där studierna återupptas efter uppehållet. En student kan alltså inte ha studiemedel och a-kassa på samma gång, precis som det inte går att uppbära till exempel föräldrapenning och a-kassa samtidigt.

En student som formellt sett är arbetslös under till exempel sommaren har ingen möjlighet att få ut någon ersättning från arbetslöshetsförsäkringen, även om denne

har arbetat innan studierna och är medlem i en a-kassa. Det gör att en arbetslös student kommer i kläm mellan olika trygghetssystem. Enligt a-kassan ska studenter under sommaren försörja sig genom studiemedel, vilket inte studiemedelssystemet är uppbyggt för. Trots medlemskap i a-kassan med samma avgift som för de som jobbar, har studenten inte samma rätt att utnyttja försäkringen vid tillfällig arbetslöshet som andra försäkringstagare har.

Den överhoppningsbara tiden på fem år gör att studenter som väljer längre utbildningar eller byter utbildning riskerar att stå utan skydd vid studiernas avslutande trots medlemskap i a-kassan under studietiden. Många studenter studerar redan idag i fem år eller mer. I och med den nya examensordningen med tre års kandidatexamen och två års masterexamen riskerar det att bli fler studenter som inte kan utnyttja den överhoppningsbara tiden för ersättning från a-kassan.

Kravet på att studierna ska vara avslutade gör dessutom att det i vissa fall blir en bedömningsfråga om studierna är avslutade eller inte. Tolkningsproblem kan till exempel uppstå om den före detta studenten har restentor kvar.

Studenter som inte har arbetat innan studierna riskerar att helt stå utan försörjning om de inte får arbete direkt efter avslutad utbildning. Försörjningsstöd är den utväg som finns kvar.

Saco Studentråd föreslår istället

Det ska finnas en möjlighet för studenter att ta del av arbetslöshetsförsäkringen om de blir arbetslösa under en period efter avslutad utbildning, som en omställningsförsäkring. Personer med en avslutad högre utbildning måste få möjlighet att hitta rätt jobb, inte ett jobb. Allt annat är slöseri med resurser. Det bör införas ett undantag från arbetsvillkoret som gör att studier, vid medlemskap, ger rätt till arbetslöshetsförsäkring.

En lösning som är värd att överväga är en möjlighet att förlänga studiemedlet under 10 veckor utan studiekrav, men med krav att söka arbete. För de som har arbetat innan studierna, ska studierna vara överhoppningsbara i arbetslöshetsförsäkringen, oavsett längd på studierna. Studenter ska likställas med andra försäkringstagare hos a-kassan. Studenter som blir arbetslösa under sommarens studieuppehåll och är medlemmar i en a-kassa ska ha rätt till ersättning.



Sjukförsäkring

**30
dagar**

En student som har arbetat innan studierna och kvalificerat sig i sjukförsäkringen, det vill säga arbetat upp en så kallad sjukpenninggrundande inkomst (SGI), har med vissa undantag rätt till ersättning enligt samma regler som gäller förvärvsarbetande. Förutsättningen är att Försäkringskassan fastställer en vilande SGI i samband med övergången till studier, samt att studenten studerar med studiemedel. Som regel betalas ingen ersättning ut under studietiden, men när studierna anses avslutade blir den vilande SGI:n gällande och kan då berättiga till ersättning.

Sjukpenninggrundande inkomst - SGI

SGI beräknas utifrån den beräknade årliga arbetsinkomsten. SGI används bland annat för beräkning av sjukpenning och föräldrapenning.

Studenter som extraarbetar under studierna och studerar med studiemedel kan också få en särskild studietids-SGI fastställd under studietiden, som baseras på inkomster vid sidan av studierna eller vid lov. Vid sjukdom kan den som är timanställd få timberäknad sjukpenning de första 14 dagarna. Därefter beräknas ersättningen per kalenderdag.

Studenter som studerar med studiemedel kan få ersättning via en särskild sjukförsäkring kopplad till studiemedelssystemet. I korthet innebär det att studiemedlet fortsätter att betalas ut som vanligt även om studenten är sjuk. Om sjukperioden varar mer än 30 dagar avskrivs lånen för tiden därefter. Försäkringen gäller bara vid heltidssjukskrivning och studenten har inte möjlighet till sjukskrivning på deltid. För en period då studenten inte ansökt om studiemedel, till exempel sommaruppehållet, betalas inget studiemedel ut.

Att rätten till vilande SGI är knuten till studiemedelssystemet leder till att studenter som arbetat innan studierna "tvingas" att utnyttja sin rätt till studiemedel. Om rätten till studiemedel av någon anledning försvinner så förlorar studenten sin vilande SGI. Samma sak händer om studenten väljer att försörja sig på annat sätt än genom studiemedel, och alltså inte tar ut studiemedel under samtliga veckor den studerar.

Rätten att få studiemedel avskrivna efter 30 dagars sjukdom gäller bara vid heltidssjukskrivning. För att inte gå miste om sin rätt till avskrivning av studiemedlet måste studenten vara säker på att orka studera på heltid. Detta kan leda till att studenten är borta från studierna

0
studenter

längre än vad som egentligen behövs.

Studenter har ingen möjlighet att få riktade insatser från sitt lärosäte för att på bästa sätt gå tillbaka till studier efter sjukdom. Detta, kombinerat med att studenter inte kan vara deltidssjukskrivna, gör det svårt för studenter att på ett bra sätt återgå i studier efter sjukdom.

Saco Studentråd föreslår istället

Då långt ifrån alla studenter tar studiemedel är det problematiskt att knyta möjligheten till en inkomst vid sjukdom till studiemedlet. Saco Studentråd vill göra studier i sig sjukpenninggrundande och beräkna det på ett sådant sätt att det motsvarar 90 procent av studiemedlet. Vidare är det av yttersta vikt att studenter har möjlighet att bli sjukskrivna på deltid. Deltidssjukskrivning gör bland annat att studenter lättare kan återgå till studier efter sjukdom. En sådan förändring kräver också att lärosätena tillförs medel för den extra administrativa börda det innebär att ha deltidssjukskrivna studenter och att anpassa utbildningen efter detta.

Det är viktigt att studierna leder till en kvalificering till sjukförsäkringen som räcker året runt. En student som blir sjuk under sommaruppehållet ska inte stå utan ersättning för att denne inte har lyckats få ett arbete eller inte läser en sommarkurs.

Rätten till vilande SGI bör knytas till studierna, inte

till studiemedlet. Då kommer studenter som väljer att finansiera sina studier på annat vis än genom studiemedel inte straffas för detta, eller förlora sin inarbetade SGI för att de har valt att studera utan studiemedel under en kort period.

Det måste vara ett mål att studenter som blir sjukskrivna ska återgå i studier. Så som rehabiliteringen är uppbyggd i dagsläget har studenter möjlighet att få medicinsk, psykologisk och social rehabilitering. Det som kallas arbetslivsinriktade insatser kräver däremot en arbetsgivare, vilket studenter ofta inte har. Även om de arbetar extra ska inte arbetsgivaren ha ansvar för att studenten återgår i studier.

Studenter behöver studieinriktad rehabilitering. Den behöver bedrivas av de som kan och förstår högre utbildning. Saco Studentråd anser att studenthälsan ska få utökade resurser och ett utökat uppdrag. I uppdraget bör ligga att hjälpa studenter med studieinriktad rehabilitering med målet att de som sjukskrivits från studier ska återgå i detsamma.

Exempel

Ahmed planerar att ta en examen i statsvetenskap. Eftersom han har arbetat innan studierna har han rätt till så kallad vilande SGI. Efter två år med studiemedel bestämmer sig Ahmed för att läsa en termin utan studiemedel. Han har extra pengar sparade efter ett välbetalt sommarjobb och vill gärna spara sina terminer med studiemedel för att vara säker på att kunna läsa alla kurser han vill. Mitt i terminen får Ahmed ett svårartat virus som gör att han måste avbryta sina studier. Han vänder sig därför till Försäkringskassan för att få sin inarbetade sjukersättning.

Nu visar det sig att eftersom Ahmed har studerat en månad utan studiemedel har hans vilande SGI strukits och han har förlorat sin rätt till inkomstbaserad sjukersättning. Eftersom han inte studerar med studiemedel finns heller inte möjligheten att behålla studiemedlet resterande del av terminen. Och allt detta bara för att Ahmed ville spara en termins studiemedel.

Ska det vara så?



Föräldra- försäkringen

**4 000
kronor**

Föräldrapenningen för studenter som får barn beror på om de har kvalificerat sig för SGI. En vilande SGI innebär att studenten kan få föräldrapenning baserad på inkomst som denne har haft innan studierna påbörjades. Dock är det ett krav att studiemedel uppbärs under hela studietiden, annars förlorar studenten sin vilande SGI. Om en student har arbetat under studietiden kan en studietids-SGI fastställas. De studenter som inte har någon rätt till SGI får ersättning enligt grundnivån, vilken är 180 kronor mer dag för skatt. Denna nivå är lika för alla, oavsett om det finns en intjänad SGI eller inte. Grundnivån i föräldrapenningen ger en ersättning på 4 000 kronor efter skatt i månaden.

Tillfällig föräldrapenning kan betalas ut vid vård av sjukt barn, eller vid tillfällig sjukdom hos barnets ordinarie vårdare, fram tills barnet fyller tolv år. Ersättningen uppgår till 80 procent av intjänad SGI. En students vilande SGI kan i de fallen aktiveras, men först om studierna har avbrutits eller slutförts. Den studerande kan under vissa förutsättningar behålla studiemedlen vid vård av barn i upp till 24 veckor per år och barn, studielånet skrivs av från och med den 31 dagen.

En blivande mamma kan vid en påfrestande graviditet dra ned på sin arbetstid i utbyte mot graviditetspenning om arbetet är fysiskt påfrestande. Studier ses generellt inte som en sådan påfrestande sysselsättning, vilket gör att studenter inte har rätt till graviditetspenning.

Reglerna för att kvalificera sig till SGI och kravet på att uppbära studiemedel ställer till problem för studenter som får barn. En person som tidigare arbetat och tjänat ihop till en SGI kommer omedelbart att bli av med sin vilande SGI om studenten pluggar en enda vecka utan studiemedel från CSN. Den som inte tar studiemedel under hela studietiden får sin vilande SGI raderad och är hänvisad till det mycket låga grundbeloppet. Studenter har heller inte en tillfällig föräldrapenning att föra över på någon då ett barns sjukdom krockar med obligatoriska föreläsningar, tentor eller liknande.

Studenter har inte rätt till graviditetspenning, oavsett vilken utbildning som studenten går.

Saco Studentråd föreslår istället

Grundbeloppet i föräldraförsäkringen måste höjas till minst 90 procent av studiemedelnivån. Rätten till föräldraförsäkring på den nivån måste, precis som den vilande SGI:n, knytas till studierna och inte till studiemedlet.

För att underlätta studentens vardag måste även en student med barn kunna lämna över en tillfällig föräldrapenning när barn blir sjuka.

Gravida studenter med tung praktik, som hanterar farliga kemikalier eller liknande under utbildningen ska ha rätt till graviditetspenning.

Saco Studentråd är Sveriges största fackliga studentorganisation. Vi samlar framtida akademiker inom de flesta utbildningsområden. Tillsammans är vi omkring 100 000 medlemmar. Saco Studentråd vill påverka utbildnings- och arbetsmarknadspolitiken för att förbättra för studenters och nyexaminerades situation. Självklart är vi partipolitiskt obundna och drivs för studenter, av studenter.

Läs mer om kampanjen Studielinjen på
studielinjen.se

